Politsei- ja Piirivalveamet

Ennetustöö kontseptsioon

Tegemist on ülevaatliku dokumendiga, mis aitab mõista ennetustöö olemust ja põhimõtteid ning loob ühtse arusaamise PPA ennetustööst, kirjeldab ennetustöö mõistet, eesmärke ja tegevusi nende täitmiseks.

2018
Tallinn

SISUKORD

Sisukord 2
Sissejuhatus 3
Kasutatavad mõisted 4
Mis on ennetus 6
Politsei ennetustöö tänane olukord ja seotud osapooled 7
Edaspidine Rollijaotus ennetustöö planeerimisel, koordineerimisel ja rakendamisel- organisatsioonilised eeldused 9
Ennetustöö prioriteetsed teemad, roll, eesmärgid ja oodatav tulemus 10
Millises suunas politsei ennetustegevuses liigub? 15
Tulemuste hindamine 16
Mis töötab ennetuses, milliseid ennetusmeetmeid rakendada? 17
Vajalikud (muudatus)ettepanekud 20
Viidatud allikad 21
Lisa 1. PPA-s läbiviidavad ennetustegevused: 22
Lisa 2. Rände ja radikaliseerumise hetkeolukorra ja probleemide kirjeldus 24
Lisa 3. Riiklikud eesmärgid teemade kaupa 25
Lisa 4. Uimastiennetuses tõhusad ja mitte tõhusad meetodid 26
LISA 5. Uimastiennetus tegevused eri tasanditel 27
Lisa 6. Politsei projekt läbiviimine 28
Lisa 7. Tegevuskava 2018-2020 aastaks 29

SISSEJUHATUS

Käesolev dokument on Politsei - ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) ennetustööd ühtse tervikuna käsitlev dokument. Eelkõige on kontseptsioon suunatud PPA töötajatele (nii juhtkonnale, kui planeerijatele ja rakendajatele), samas ka partnerasutustele, kes on võtmeisikuteks PPA ennetustöös. Politsei ennetustöö kontseptsiooni koostamise eesmärgiks on **määratleda: 1) ennetuse mõiste; 2) teemavaldkonnad; 3) roll politseis; 4) ennetuse sihid ja eesmärgid; 5) organisatsioonilised eeldused; 6) politsei roll erinevate valdkondade ennetustöös.**

Politsei ennetustöö – teadus- ja tõenduspõhine koostöötegevus, mille eesmärk on hoida ära või lahendada probleeme. Valdkonnad ja ennetustöö tasand valitakse analüüsipõhiselt, mille tulemusel kasvab elanikkonna turvatunne ja turvalisus.

Eesti elanike riskikäitumine on suur, põhjustades kahjusid inimeste tervisele, elule ja varale ning ühiskonnale tervikuna. Tule-, vee-, liiklus-, uimasti ja vägivallasurmade arv on Eesti rahvaarvu arvestades oluliselt suurem kui Põhjamaades.[1] Mida kõrgem on elanike haritus, sealhulgas ohutusalane teadlikkus ja ligimest austavad käitumishoiakud, seda turvalisem on ühiskond. Iga ennetusse läbimõeldult suunatud euro on ühiskonnale kümnekordselt odavam, kui tegelemine õnnetuste tagajärgedega.[2] Politsei on vaid üks paljudest turvalisuse väljal tegutsejatest ja võimetu üksinda edu saavutama, sest tal puuduvad vajalikud ressursid, täpsemalt – selliseid ressursse ei ole kellelgi.[3]

Siseturvalisuse arengukava 2015-2020 toob välja, et ennetus Eestis on killustatud erinevate asutuste vahel ja on kitsaste valdkondade keskne. Vajalik on **juurutada senisest enam kogukonnakeskset lähenemist**, tõsta politsei ohtude ja süütegude ennetamise võimekust ja **fokuseerida politseiressursi kasutamist tulemusi andvatele tegevustele.** Hetkel pole ennetuse mõiste ja sihid politseis ühtselt mõistetavad: tegevused pole süsteemsed, nende kvaliteet ja mõju pole selge ning ei ole põhjendatult paika pandud politsei ja teiste ennetustega tegelevate asutuste ja ühingute rollijaotus. [4]

PPAs töötab Eesti riigi siseturvalisuse nimel üle 5000 inimese, tehes sellest Eesti suurima riigiasutuse. PPA põhiülesanneteks on Euroopa välispiiri valve tagamine; kodakondsuse määratlemine ja dokumentide väljaandmine; turvalisus ja avalik kord riigi sees ning kuritegude menetlemine ja ennetamine. Oma põhimõtetelt on politsei teenindav organisatsioon ja **peamiseks ülesandeks on tagada see, et inimesel oleks Eestis võimalikult turvaline.**

Ennetustegevus on teatud ametnike põhitöö, kuid kodanikega suheldes, probleeme märgates ja sõnumeid edastades puutuvad sellega kokku kõik PPA ametnikud. Ennetustegevus on väga lai ning elanikkonna teadlikkuse tõstmist saab teha iga PPA ametnik, mistõttu on **ennetustöö iga ametniku ja teenuse lahutamatu osa**. Järgnevalt mõned näited: uurija kuulates varguses kannatanut üle jagab seejuures nõuandeid, kuidas tulevikus oma vara rohkem hoida; piirivalvur Peipsi järvel kalurit kontrollides juhib tähelepanu päästevesti olulisusele ja nii edasi. Seega igaühe panus on oluline, kuid alati ei osata oma tegevust seostada ennetustegevusega. Ühise eesmärgi ja tegevuste teadvustamiseks lõimegi Politsei- ja Piirivalveameti ennetustöö kontseptsiooni.

1 Siseturvalisuse arengukava 2015-2020
2 https://www.siseministeerium.ee/et/siseturvalisuse-valdkond/ennetustegevus
3 Suve, P. (2016) doktoritöö „Politsei kui…“
4 Siseturvalisuse arengukava 2015-2020

KASUTATAVAD MÕISTED

Ennetustöö esmane (universaalne) tasand – probleeme ennetavad tegevused on suunatud tervele populatsioonile, olenemata riski tasemest. Siia alla kuulub näiteks kõigile kooliõpilastele teadmiste ja oskuste õpetamine, mis võimaldavad teha informeeritud otsuseid ja hakkama saada igapäevaeluga. Lisaks ka keskkondlikud tegevused, mille raames vähendatakse ligipääsu tervist ja turvalisust kahjustavatele valikutele ja suurendatakse ja muudetakse kättesaadavamaks tervislikke ja heaolu toetavaid võimalusi. [5] Eesmärk on parandada kogu rahvastikule adresseeritud üldisi elutingimusi ja vähendada kuritegevust soodustavate tegurite mõju.

Ennetustöö selektiivne (valikuline) tasand – ennetus on suunatud gruppidele, kellel on kõrgendatud risk ebasoovitava käitumise või terviseprobleemi tekkeks [6], eesmärgiks maandada ja hoida ära probleemide süvenemist.

Ennetustöö indikeeritud (näidustatud) tasand – ennetus on suunatud neile inimestele, kelle puhul on individuaalselt tuvastatud kõrge risk või kellel juba esineb ebasoovitava käitumise või terviseprobleemi sümptomeid. Siia alla kuuluvad sekkumised, mis tegelevad korrakaitsesüsteemiga juba kokku puutunud noortega, seades sihiks nende edasiste õigusrikkumiste ennetamise. [7]

Kampaania – teavitustegevus süütegude ning ohu ennetamise ära hoidmise võimalustest kasutades erinevaid kanaleid.

Korraldaja – prefektuuri koosseisu kuuluv ametnik, kes vastutab prefektuuri tasemel teenuse elluviimise eest.

Kogukonnakeskne lähenemine – arusaam ja tööviis, mille järgi selgitatakse probleeme välja ja leitakse neile lahendus koos asjasse puutuvate isikute (sh rühmade ja kogukondadega), keda probleem enim puudutab.

Kogukonnakeskne politsei – lähenemine, mille käigus püstitatakse pikemaajalisi eesmärke ja keskendutakse kogukonna huvidele. Fookus on seatud ennetusele ja eesmärgiks on usalduslikku kontakti loomine kogukonnaga ning selle hoidmine.

Kuriteoennetus – püüe kõrvaldada või vähendada kuritegevuse põhjused ja soodustegurid, vähendada võimalusi kuritegelikuks käitumiseks, hoida ära või raskendada kuritegude toimepanemist riiklike institutsioonide, kohalike omavalitsuste ning elanikkonna koostöös [8].

PPA – Politsei - ja Piirivalveamet

Politsei ennetustöö – teadus- ja tõenduspõhine koostöötegevus, mille eesmärk on hoida ära või lahendada probleeme. Valdkonnad ja ennetustöö tasand valitakse analüüsipõhiselt, mille tulemusel kasvab elanikkonna turvatunne ja turvalisus.

Politsei projekt – ühtse eesmärgi nimel kindla ajavahemiku ja eelarvega, kaasfinantseeringu taotlemiseks või partnerite finantseerimise- ja rollijaotuse määratlemiseks kokkulepitud politsei algatatud tegevus.

Programm – konkreetse eesmärgiga ning konkreetse alguse ja lõpuga tegevuste jada.

Rakendaja – politseijaoskonnas paiknev ametnik, kes viib kogukonnas teenust ellu.

Riskis olev pere/isik (edaspidi riskipere/isik) - pere/isik, kelle puhul politseil on korduvaid, st aasta jooksul enam kui üks riskikäitumisele (käitumisele, mille puhul on oht saada kahjustatud või kahjustada teisi) viitav teade (süütegu või infoteade sündmuse liigina kehaline väärkohtlemine, koolivägivald, narkojuhtum, peretüli (lapse osaluseta), peretüli (lapsega) jms).

Sekkumine – ennetuse kontekstis tegevuste kogum (sh teenus, toetus, protsess, programm, praktika, poliitika, strateegia), mille eesmärgiks on heaolu ja positiivsete tulemuste suurendamine [9].

Sotsiaalne ennetustöö ehk sotsiaalsed ennetusmeetmed – süütegusid põhjustavate tegurite mõjutamine sotsiaal-, haridus-, pere-, noorte-, kultuuri-, kiriku-, majandus-, liiklus- jms poliitika abil eesmärgiga luua eeldused

5 Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon.
6 Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon
7 Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon
8 Mis on kuriteoennetus?
9 Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon

iga inimese kaasamiseks ühiskonnaellu arvestades ühiskonnas seatud eesmärke, püüdes sel moel ära hoida tema marginalisatsioonist tingitud hälbiv käitumine.[10]

Situatsiooniline lähenemine (füüsiline keskkond) – füüsilise keskkonna muutmisega ohtude ja süütegude ärahoidmiseks rakendatavad tegevused, mida tuleks rakendada koos teiste, sotsiaalset keskkonda mõjutavate tegevustega. Situatiivse ennetustegevuse meetmed jaotatakse nelja rühma:

1) tee kuriteo sooritamine raskemaks – füüsilised takistused, uste koodlukud, muuda „ohtlikud" kaubad raskesti kättesaadavaks, hajuta riskirühmade liikmeid (nt rohkem bussipeatusi);

2) suurenda kuriteo avastamise tõenäosust – politsei, turvateenused, uksehoidjad, muude teenuste osutajad; linnaruumi vaadatavuse suurendamine; kodanikuvalvsuse edendamine;

3) vähenda kuritegevusest saadavat kasu – asjade märgistamine;

4) muuda kuriteo õigustamine raskemaks – diskursiivne tegevus, kogukonnareeglid, kasvatustöö, hoia asularuum korras. [11]

Taastav õigus – on kõiki kuritegudesse kaasatud isikuid hõlmav protsess, mis keskendub kollektiivsele identiteedile, osapoolte vajadustele ja kohustustele eesmärgiga parandada ja heastada olukorda nii palju kui võimalik.

Teenus - on väärtuse pakkumine sihtrühmadele, võimaldades neil saavutada positiivse lõpptulemuse ilma kaasnevaid kulusid ja riske kandmata. Teenus on alati protsesside ja tegevuste tulem ning nende väljapaistvaim osa. Teenuse osutamise eelduseks on inimeste, töövahendite ja töökorralduse koostöövõimelise kogumi olemasolu.

(Teenuse) planeerija – arendusosakonnas paiknev ametnik, kes tagab teenuste kvaliteedi, kirjeldab teenuse olemuse, seotud huvigrupid ja kvaliteedinäitajad ning põhiprotsessid ja põhiprotsesside all oleva taseme.

Teemavaldkonnad – riigi strateegilistes dokumentides kirjeldatud valdkonnad, mis kirjeldavad ennetavaid tegevusi vältimaks ohtu sattumist ja süütegude toimepanemist.

Tõenduspõhised sekkumised – tõenduspõhisus tähendab uurimist, tõendatud positiivset toimet, tõhusust, planeeritud tulemuste saavutamist, negatiivsete (kõrval)mõjude puudumist. Sekkumine on kombinatsioon programmilistest elementidest või strateegiatest, mis on kavandatud selleks, et esile kutsuda muutusi indiviidide või kogu elanikkonna käitumises või parandada nende tervislikku seisundit. [12]

Võrgustik – võrgustikutöö põhimõttel toimiv koostöö ja selle loomine (võrgustumine) erinevate asutuste ja ühingute vahel.

10 Mis on kuriteoennetus?

11 Kuriteoennetus kohalikul tasandil Eestis (Lisa 1) Teoreetiline raamistik ja välisriikide kogemused.

12 https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_teenused/toenduspohise_lahenemise_moistest.pdf

MIS ON ENNETUS

Käesolevas peatükis on selgitus ja ülevaade sellest mis on ennetus ja milline on ennetuse kolmetasandiline jaotus. Turvalisuse tagamiseks ei piisa ühe asutuse pingutustest – probleemide lahendamiseks on vaja kaasata mitmeid osapooli.[13] PPA visioonis on kirjeldatud **PPAd kui partnerit turvalisuse tagamisel, mitte kui eestvedajat.** Politsei on turvalisuse ekspert, kes oma teadmiste ja oskustega toetab partnereid turvalisust häirivate probleemide lahendamisel ja ennetamisel. **Turvalisema elukeskkonna tagamisel ning kuritegude ja nende kahjulike mõjude ennetamisel on võtmeroll kohalikel omavalitsustel ja kohaliku tasandi organisatsioonidel**, sest just neil on parim ülevaade kogukonna probleemidest. Politsei üheks rolliks on toetada kogukonda võimestumise protsessis, et kogukond ja sellesse kaasatud isikud oleksid suutlikud arendama oma võimalusi ja omadusi, et parandada elu ja tervist.

Igaüks saab ja peabki panustama turvalisuse tagamisse, eelkõige vähendades enda riskikäitumist, mis viib selleni, et tagajärgedega pole vaja hiljem tegeleda[14]. Ohutusõpe algab kodust ja on iga lapsevanema õpetuse nurgakivi, ilma et ta ise mõtleks sellele kui siseturvalisuse eesmärkide tagamisele. Ühiskonna turvalisuse tagamist aitavad toetada ka üldhariduskoolid, sest koos haridusega on oluline omandada ka vastutustundlik käitumine, seda teadlikkuse kasvu ja hoiakute kujundamise kaudu. **Süsteemset probleemikeskset lähenemist peab tegema teadmiste- ja tõenduspõhiselt** ning vältima traditsiooni- ja intuitsioonipõhist lähenemist. Ennetuses on oluline võrgustikupõhine lähenemine ja koostöö nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.[15]

Ennetust on keeruline defineerida ning selle mõiste sisu ongi kokkuleppeline. Ennetuse olemuse selgemaks lahtimõtestamiseks saab välja tuua ennetuse eesmärkidest ja sihtrühmadest tuleneva kolmetasandilise jaotuse, mida valdavalt aktsepteeritakse tervikliku raamistikuna kõigile ennetuse vormidele ja neid kirjeldavatele definitsioonidele. Politsei ennetustöö tugineb samuti neil tasanditel.

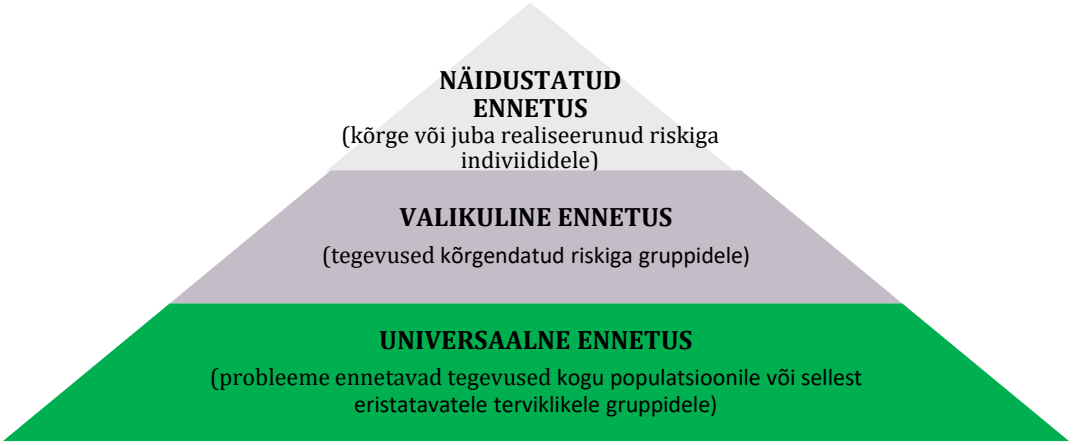

Joonis 1. Ennetuse eesmärkidest ja sihtrühmadest tulenev kolmetasandiline jaotus.[16]

Korrakaitseseaduses tuuakse süütegude ennetamise meetmete juures välja **sotsiaalsed ja kasvatuslikud ning olustikulised ennetusmeetmed.** Märgitakse, et süütegusid põhjustavate tegurite mõju tuleks vähendada sotsiaal-, haridus-, pere-, noorte-, kultuuri-, alkoholi- ja narkopoliitika abil.

13 Siseturvalisuse arengukava 2015-2020
14 Siseturvalisuse arengukava 2015-2020
15 Siseturvalisuse arengukava 2015-2020
16 Eesti valdkonadeülese ennetuse kontseptsioon

POLITSEI ENNETUSTÖÖ TÄNANE OLUKORD JA SEOTUD OSAPOOLED

Politsei ennetustöö mõtestamiseks ja kontseptsooni kirjeldamiseks, tuleb vaadelda politsei ennetustöö hetkeolukorda, analüüsida politsei ennetustööd, seada eesmärgid ja prioriteedid. Eesmärkide saavutamiseks tuleb määratleda tegevused ja mõõdikud. Hetkel on Politsei - ja Piirivalveameti ennetusteemad (kokkuleppeliselt): **1) liiklus; 2) vägivald; 3) varavastased süüteod; 4) piirivalve ja veeohutus; 5) uimastid; 6) kodakondsus ja migratsioon; 7) korruptsioon; 8) internet (küberturvalisus).**

Ennetustöö PPAs on killustunud erinevate teenuste vahel (süüteo ja ohtu sattumise ennetamine, kogukonnaga seotud süütegude lahendamine, liiklusjärelevalve, välitöö, piirkondliku politseitöö, vabatahtlike kaasamise teenus jne). Kuigi politsei ennetustöö planeerimine toimub PPA arendusosakonna ennetuse ja süüteomenetluse büroos (edaspidi ESB) süüteo ja ohtu sattumise ennetamise teenusena, tegelevad ennetusega siiski ka teised üksused – korruptsiooni ja küberturvalisuse (interneti) teemade eestvedajaks ja planeerijaks on keskkriminaalpolitsei ning piirivalve ja veeohutuse teemade planeerimine toimub valmisoleku ja reageerimisbüroos. Ennetusteenuse planeerija tegutseb oma meeskonnaga, kuhu kuuluvad prefektuuride koordineerijad, teised teenuste planeerijad ja tegelikult kogu PPA meeskond ja partnerid (era- ja avalikusektori asutused, erinevad MTÜd, SAd, seltsid ja organisatsioonid jne).

Süütegude ennetamise teenuse eesmärgiks on vähendada süütegude ja ohtu sattumise riski ja nende kahjulikku mõju indiviidile ja ühiskonnale. Eesmärgi saavutamiseks korraldab politsei koostöös partneritega (avalik-, era- ja mittetulundussektor) projekte, kampaaniaid, avalikke esinemisi ja üritusi. Samas ei ole ennetustegevus ainult osalemine üritustel ja loengute andmine koolides, ennetus on ka riskigruppide ja -isikutega tegelemine, korduvõigusrikkujate mõjutamine, analüüsipõhine patrullimine, turvalisuse eksperdina võrgustikutöös osalemine ja nii edasi.

Hetke puudujääk on see, et **puudub ennetusmeetmete tulemuslikkuse hindamine**, seda põhjusel, et ei ole välja töötatud instrumenti, mille abil saaks mõõta PPA ennetustegevuse mõju ja tulemuslikkust. Hetkel mõõdetakse mitme % elanikkonnani on jõutud ennetustegevusega, kuid need numbrid ei näita seda, kas planeeritud sihtgruppi ka reaalselt mõjutati. 2017. aastal panustati ennetustegevusse kokku PPAs ca 42 000 tundi, mis ümberarvutatult tähendab, et terve aasta vältel tegeles 21 inimest 8 h tööpäevas ainult ennetustegevusega. See number ei ütle paraku, kas tehti tõhusaid tegevusi ning kas läbiviidud tegevustest ka reaalselt kasu oli.

Iga järgmise kalendriaasta tööplaan (tegevused ja oodatavad tulemused) koostatakse koostöös ennetuse ja süüteomenetluse büroo ja prefektuuridega. Prefektuurid lähtuvad tegevuste planeerimisel eelkõige kogukonna probleemidest ja vajadusest, sh arvestades strateegia dokumente ja arengukavasid, lahendust vajavad probleemid ja tegevused sõnastatakse koostöös politseijaoskondadega. **Kogu politseijaoskonna planeeritud ennetustegevus ongi kajastatud kogukonna turvalisuse tegevuskavas.**

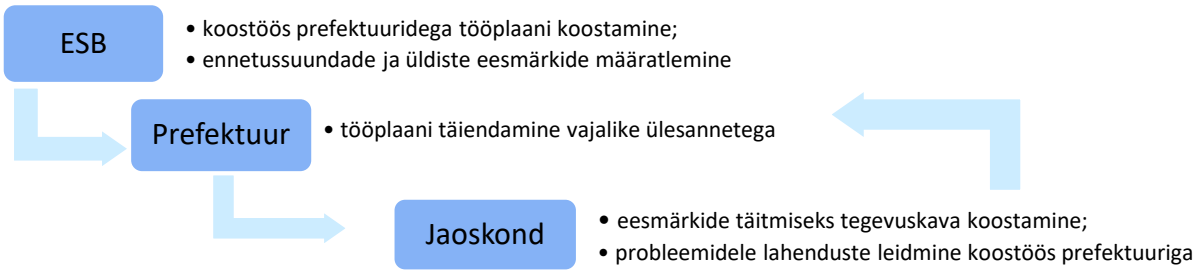

Joonis 2. Ennetustegevuse planeerimise protsess (ka edaspidi rakendatav mudel)

Üldjoontes viiakse ellu tegevusi arvestades nende sobivust sihtgrupile. Mitmed tehtavad tegevused on saanud teadusliku kinnituse oma tulemuslikkuse kohta. Samas viiakse läbi ka tegevusi, mis ei ole leidnud teadusliku kinnitust ning puuduvad uuringud tõestamaks tulemuslikkust või on andnud uuringute põhjal koguni negatiivset tulemust (nt kooliõpilastele suunatud loengusse endise narkosõltlase kaasamine).
Kokkuvõtvalt saab välja tuua millised tegevusi mingil tasandil tehakse:
1) **universaalsed ennetustegevused** (suunatud kogu elanikkonnale või selle osale) on näiteks teadlikkuse tõstmise ja hoiakute kujundamise eesmärgil koolitused, infopäevad, loengud, meedias (sh sotsiaalmeedias) sõnumite levitamine, kampaaniad;
2) **valikuline ennetus** (suunatud teatud sihtgrupile - kindlate ohutegurite või riskidega isikutele) on näiteks osalemine ümarlaudades, võrgustikutöös. Otsitakse lahendusi riskiisikute – või gruppidega seotud probleemidele, tehakse analüüsipõhist patrullimist (kindlal ajal kindlas kohas) ning;
3) **näidustatud ennetuse** (realiseerunud riskiga isikutele) all tehakse koostööd näiteks KOV lastekaitsega abivajavate laste osas. Suunatakse alaealisi sotsiaalprogrammidesse ning tehakse tegevusi riskiisikute ja -gruppidega. Põhjalikum ülevaade ennetustegevusest, mida 2018 PPAs läbi viiakse on toodud Lisa 1.

Ennetustegevus on koostöötegevus ning järgmisel joonisel (nr 3) on toodud ennetustegevusega seotud osapooled. Osapooltena on käsitletud inimesi, gruppe või asutusi, kes mõjutavad või keda mõjutab ennetustegevuse eesmärkide saavutamine. Tegemist ei ole ammendava loeteluga, lähtuvad situatsioonist võib olla kaasatuid rohkem.

Joonis 3. Ennetustegevuse seotud osapooled.

Politseinike arv jääb Eestis elanike arvuga võrreldes alla 0,4%. On arusaadav, et nii väike hulk ühiskonna liikmeid ei suuda üksinda turvalisust tagada ning turvalisust tagavad eeskätt turvalisuses osalejad ise.[17] Meie olulisteks partneriteks kohalikul tasandil on abipolitseinikud, kellel on seadusega on loodud võimalused panustada ka ennetustöösse. Abipolitseinikud on erinevate oskuste ja taustaga inimesed ning nende seas on mitmeid KOV ametnikke, kelle kaasamine politsei töösse, annab neile hea ülevaate kogukonnas toimuvast ning oskused, kuidas ja millistel teemadel KOVis ennetustegevusi või ümberkorraldusi oleks turvalisuse tagamiseks vaja teha. Lähiaastateks on planeeritud suurendada abipolitseinike osalust senisest enam ennetustegevuses ning järjest enam on abipolitseinikud näidanud initsiatiivi ennetustegevuste eestvedamisel. 2018. aastal on abipolitseinike arv üle 1000, arvestuslikult on vähemalt üks abipolitseinik 1300 elaniku kohta.

Süüteo- ja ohtu sattumise ennetamise teenuse ressursikaardil on loetletud 42 erinevat põhitööd, kes on ennetusteenusega seotud, kõige enam panustavad hetkel ennetustegevusse noorsoo- ja piirkonnapolitseinikud. Kindlasti on vaja üle hinnata ja mõtestada erinevate põhitööde roll ennetuses, seda põhjusel, et PPA pöörab senisest enam tähelepanu valikulise ja näidustatud tasandi ennetustegevusele.

[17] - Suve, P. (2016) doktoritöö "Politsei kui…"

EDASPIDINE ROLLIJAOTUS ENNETUSTÖÖ PLANEERIMISEL, KOORDINEERIMISEL JA RAKENDAMISEL- ORGANISATSIOONILISED EELDUSED

„Mõttepaber süüteoennetuse korraldamisest siseministeeriumis“ pakkus välja valitsemisala ennetuse struktureerimise, politsei vaates võiks struktuur ja iga taseme tegevused olla järgmised:

PPA teenuse planeerija tasand:

- **Innovaatiliste käitumismudelite kinnistamine rutiinses politseitöös -** PPA ESBis koordineeritakse väljaspoolt ametit kasutusel olevate tõenduspõhiste ennetuspraktikate katsetamist ja rakendamist, osaletakse uute juhendmaterjalide väljatöötamises, nende testimises ja politseinike koolituses uute juhistega praktika ülevõtmises.
- **Ennetuslikud eriprojektid** - erinevate valdkondade tõenduspõhistes eriprojektides ja teiste osapoolte algatatud uutes praktikates osalemine.
- **Kodanikesuunaline rutiinne ennetuskommunikatsioon, sh kampaaniad** - politsei peab senisest enam suurendama ennetusliku kommunikatsiooni tõhusust, mis eeldab suuremat ja oskuslikumat tehnoloogia kasutamist. Kampaaniate läbiviimisele eelneb analüüs ja hiljem mõju hindamine, kampaaniate elluviimisil lähtutakse konkreetse teema ja sihtrühma vajadusi. Oluline on teha meedia-alast koostööd teiste asutustega, sh võimendades teineteise sõnumeid.

Prefektuuri tasand:

- korraldab prefektuuri tegevusi hõlmavat kommunikatsiooni;
- omab ülevaadet prefektuuri haldusala ennetusteemadest ja valdkondadest;
- analüüsib ja monitoorib läbiviidavaid tegevusi piirkonna tasandil ning annab sisendit planeerimise tasandile;
- kogub sisendit politseijaoskondadelt;
- koordineerib kogukonnapõhist politseitegevust;
- teeb koostööd partneritega ja kogub tagasisidet;
- osaleb maakonna tasandil võrgustikutöös.

Politseijaoskonna tasand

- viib ellu praktilist ennetustööd;
- korraldab ja viib ellu patrullimist;
- osaleb kohaliku tasandi võrgustikutöös;
- monitoorib ja teavitab risikisikutest- ja aadressidest;
- teeb koostööd partneritega .

Joonis 4. Ennetustegevuse struktuur ja tegevused tasemete kaupa.

Eelnevat joonist kokkuvõttes saab välja tuua, et **mida universaalsem ennetus, seda enam toimub selle planeerimine ja elluviimine teenuseplaneerija tasemel. Mida konkreetsem on sihtgrupp ja probleem, seda lähemal kogukonnale tuleb seda planeerida ja ellu viia, et see oleks mõjus.** Prefektuuri tase on teenuse planeerija ja rakendaja vahepealne – ühes küljest tuleb käsitleda politseijaoskondades tõstatunud probleeme ning leida nende ühisosa, et vahendada universaalsele tasandile, teisalt vajadusel aidata igal politseijaoskonnal mõtestada riskigrupid ja –isikud ning leida neile kohased tulemuslikud ennetustegevused. Järgneval joonisel nr 5 on veelgi konkreetsemalt toodud tegevuste planeerimine ja rakendamine.

Teenuse planeerija tasand	• teadus ja tõenduspõhiste lähenemiste kohandamine, võimaluste loomine, koostöös koordineerijaga analüüsimine
Koordineerija tasand	• tegevuste piloterimise koordineerimine ja analüüsimine
Rakendaja tasand	• tegevuste vajaduste määratlemine ja elluviimine

Joonis 5. Ennetustegevuste planeerimine ja rakendamine ülesannete kaupa.

ENNETUSTÖÖ PRIORITEETSED TEEMAD, ROLL, EESMÄRGID JA OODATAV TULEMUS

Kontseptsioonis on defineeritud politsei ennetustöö mõiste ning määratletud selle korraldamine. Vajalik on määratlus, millised on politsei jaoks prioriteetsed teemad ning eristada teemad, millega saabki tegeleda ainult politsei, st politseil on juhtroll. **Ennetuses suunatakse põhitähelepanu sellistele valdkondadele, mille puhul inimeste elu või tervis on suuremas ohus, olenemata sellest, kes on teema eestvedaja.** Ülejäänud PPA ennetusvaldkondades sõltub ennetustöö rõhuasetus konkreetse piirkonna probleemidest ajahetkel ning nendesse panustamine on endiselt vajalik. Järgneval joonisel nr 6 on toodud politsei ennetustöö prioriteedid:

Joonis 6. PPA prioriteetsed valdkonnad aastani 2020.

Järgnevalt on kirjeldatud PPA ennetusvaldkondades edaspidi planeeritavaid tegevusi ja politsei rolli (esmalt on kirjeldatud prioriteetsed teemad ja seejärel teised ennetusvaldkonnad).

Vägivallaennetuses on politsei rolliks olla **eelkõige märkaja ja probleemi edasiandja**, **teadlikkuse tõstja** ning menetluse raames juhtumeid tõhusalt uurides **tagada kannatanu kaitse**. Ennetuses keskendutakse **juhtumite võrgustikupõhisele sekkumisele**/lahendamisele, millesse politsei on kaasatud partnerina. Haridusasutusele on politsei toetavaks nõuandjaks ja ennetustegevus on pigem juhtumipõhine, see tähendab, et kohtinguvägivalla loengutes politseil juhtivrolli enam pole, kuna õpetajad on läbinud/läbivad vastavad koolitused ja käsitlevad ise teemat noortega.

Liiklusennetuses on politsei rolliks eelkõige **noorte riskikäitumise ennetamine** koostöös Maanteeametiga ning **liiklusjärelevalve ja patrullimise käigus ennetada viite kõige enam liikluses vigastusi ja surma põhjustavaid tegureid**: kiirus, joobes juhtimine, hooletu juhtimine, kõrvalised tegevused roolis ja turvavööta sõitmine.

Uimastiennetuses on politsei rolliks eelkõige **olla partneriks ja nõuandjaks lastevanematele, koolile, KOVile**, seda nii erinevate juhtumite lahendamisel kui korduvate rikkumiste ennetamisel. Koolis viib ennetusetegevusi läbi eelkõige õpetaja, keda politsei toetab. Kooliharidus eesmärk ei ole ainult õppeainete õpetamine, vaid ka väärtuste, hoiakute, pädevuste ja oskuste kujundamine ning suhtlemisoskuste arendamine. Politsei roll koolides õpilastele uimastiennetus loengute osas (narkootikumid, alkohol ja tubakas) väheneb oluliselt, keskenduda tuleb lastevanematele ja koolipersonalile. Samuti on politsei rolliks **alaealistele alkoholi- ja tubakatoodete kättesaadavuse vähendamine** (näiteks kontrollostud, kaupluste ja toitlustusasutuse töötajate koolitused) ning **narkootiliste ainete kättesaadavuse vähendamine** (esmatarvitaja jaoks peaks olema võimalikult raskesti kättesaadav narkootiline aine). Uimastiennetuses on eelkõige oluline sotsiaalsete oskuste arendamine.

Küberturvalisuse ennetuses on juhtiv roll veebikonstaablitel, kelle ülesandeks on teha koostööd kõiki noorte turvalisust ja heaolu puudutavate organisatsioonidega, vahendada ja edastada politsei kanaleid kasutades partneritele ning lastele ja lastevanematele infot ohtlikest trendidest, olla nähtav erinevates gruppides/foorumites/sotsiaalmeediakanalites ning pakkuda inimestele nõu ja abi. Prefektuurid tegelevad eelkõige arvutikelmuste ennetusega, keskkriminaalpolitsei ülesanne on teha koostööd RIA CERT-EE´ga ning uute kuriteovektorite puhul üldsust teavitada.

Eelpool toodud prioriteedid on sageli vastastikkuses seoses ning tulemuslikkus ühes valdkonnas mõjutab tulemuslikkust ka teises valdkonnas.

Relvadega seotud temaatikas tuleb tagada relvade ohutu käitlemine, inimeste informeerimine relvade seaduslikkusest ning sellest, kuidas toimida relva leidmise. Üheks võimaluseks läbi universaalse ennetuse on teadlikkuse tõstmise eesmärgil läbi viia kampaaniaid. Teise taseme ennetustegevusena teostada põhjalikult relvahoiukoha kontrolle, pöörates seejuures erilist tähelepanu riskiisikutele ja –aadressidele, kus on registreeritud või ebaseaduslik relv. Siinkohal on oluline ära märkida ka lõhkematerjali käitlemine, kuna isikud, kellel on kodus lõhkematerjali panevad lisaks enda tervisele ohtu ka oma kaaskondlased. Juhul, kui politseiametnikud puutuvad kodukülastusel kokku plahvatusohtliku eseme või ainega, peavad nad teadma, kuidas edasi toimida. Täpsema ülevaate leiab lehelt: https://www.rescue.ee/et/kodanikule/plahvatusoht/. **PPA ja Päästeamet peavad omavahel kokku leppima, milline saab olema ühtne andmevahetus PPA ja Päästeameti vahel kui töös puututakse kokku teise asutuse vastutusalas olevate probleemidega.**

Rände teemat iseloomustab see, et välismaalt Eestisse tööle ja õppima asujate arv on pidevas kasvutrendis. Selleks, et ennetada Eestis viibimise, töötamise ja elamise reeglite rikkumist, tingimuste mittetäitmist ja staatuste väärkasutamist, on oluline koostöö ja infovahetus nii tööandjate kui õppeasutustega. Lisaks tavapärase seadusliku rände alusel saabujatele, on vahemikus 1997-2018, Eesti rahvusvahelise kaitse andnud kokku 475 isikule (esitatud kokku 1033 taotlust). Erinevate kultuuritaustaga isikute saabumisel Eestisse tuleb pöörata erilist tähelepanu vihakuritegude ennetamisele, aga ka perevägivalla ennetamisele (mõnedes kultuurides on vägivald loomulik osa perekonfliktide lahendamisel**). Siinkohal on oluline ennetustegevusega pagulastesse ülikriitiliselt suhtuvate hoiakute pehmendamine ja kriitilisuse vähenemine, vähendada pagulaste vastuvõtmisega seotud hirme ning suurendada pagulaste vastuvõtmisega seotud positiivsete külgede tajumist.** Eestisse ümberasustatud isikutega tegelevad põhiliselt piirkonnapolitseinikud, tegevused on seotud ohuhinnangu ja piirkonna analüüsiga, kontaktide loomisega kohaliku võrgustikuga. **Probleemide ennetamise võtmeteguriks on olla kogukonnaga kontaktis juba enne kui midagi juhtub**, st kogukonnakesksete politseitöö meetodite rakendamist (usalduse loomine, konkreetsetele probleemidele lahenduste leidmine ja nende ennetamine, regulaarsed kohtumised). Siin juures tuleb teha tegevusi radikaliseerumisest tingitud ohtude ennetamiseks.

Radikaliseerumise ennetuses võib väita (tuginedes viimase 2-3 aasta sündmustele), et peamiseks ohuks EL-ile ja Läänelikule elulaadile üldiselt on radikaalse islami populaarsuse kasv. Tegemist on ideoloogiaga mis välistab demokraatliku riigikorra ning Läänelikud väärtused ühiskonnas. Seega on ennetuses **oluline tõsta teadlikkust ideoloogilise riskikäitumise märkide osas ning arendada sellealast teabekogumist kogukonnatöö vaates**. Kogukonnale suunatud politseitöö peab sisaldama endas ka tööd välismaalastega ning kätkema senisest suuremat võrgustumist kohalike partneritega (KOV´id, koolid-lasteaiad, huviringid, tööhõivega seotud asutused ning samuti vanglad ja kriminaalhooldajad, Kaitsepolitseiamet). Prefektuurides radikalismiga tegelevad ametnikud peavad näitama sisulist initsiatiivi ning korraldama koolitusi ja olema toeks partneritele, kes seda vajavad. Kuna nii rände kui radikaliseerumise teemad on alles viimastel aastatel saanud suurema tähelepanu ennetusevaldkonnas, siis on eraldi Lisa 2 toodud pikemalt rände ja radikaliseerumise olukorra kirjeldus ning probleemid.

Dokumendikohustuse valdkonnas on peamiseks universaalne ennetus- teadlikkuse tõstmine sellest kuidas kiirelt ja mugavalt dokumenti e-keskkonnas taotleda ning millised on dokumendi kuritarvitamise tagajärjed.

Piirivalve ja veeohutuse ennetuses on politsei rolliks koostöös Päästeameti ja vabaühendustega läbi teadlikkuse ja oskuste parandamise ennetada uppumissurmasid. Veelgi enam tuleb veeohutuse ennetuses tugineda analüüsi põhiselt tuvastatud probleemidele, võttes aluseks toimunud õnnetusi. Piirivalve ennetuses on peamiseks tegevuseks ennetada ebaseaduslikku sisse-ja läbirännet ning vähendada ebaseaduslike piiriületusi.

Varavastaste süütegude ennetuses on suur roll inimestel endil (ohtude vähendamine; kindlustused). Politsei roll on antud valdkonnas järjest väiksem, piirdudes eelkõige teadlikkuse tõstmisega. Inimesed on aina enam hakanud ise tegutsema oma vara kaitsmisega (turvaseadmete kasutamine).

Korruptsiooni ennetuses on politsei eesmärkideks: korruptsiooni teadlikkuse tõstmine avalikus- ja erasektoris; noorte teadlikkuse tõstmine; koostöö erinevate järelevalve struktuuridega (revisjoni komisjonid, audiitorid, sisekontrolli üksused); töötulemuste analüüsist ja statistikast tulenevalt korruptiivset käitumist soosivate asjaolude väljatoomine ja suurenenud korruptsiooniriskiga valdkondadele tähelepanu juhtimine.

Mitmed PPA ennetusteemad on seotud teiste partnerasutustega, teatud valdkonnas on politseil vastutav roll ja teatud teemades on PPA partneriks. Tabelid nr 1 ja nr 2 annavad ülevaate ennetusteemadest, milles PPA-l on peamine vastutus ja milles PPA on partneriks.

Tabel 1. PPA kui vastutav ennetusese valdkonna eest

TEEMA	VASTUTAV ROLL PPA (tegevused - eesmärgid)	PARTNER(id) (tegevused - eesmärgid)
Korruptsioon	• korruptsiooniteadlikkuse edendamine; • otsuste ja tegevuste läbipaistvuse suurendamine; • uurimisvõimekuse arendamine. Eesmärgiks on ära hoida julgeolekut ohustavat korruptsiooni.	**Haridusasutused**: tõstmaks huvi ja oskusi korruptsiooniteemade käsitlemisel ühiskonnaõpetuses, majanduse-ja ettevõtluse tundides, töötatakse õpetajatega koos välja õppematerjalid ja metoodika.
		Kaitsepolitseiamet (ülesandeks on menetleda korruptsioonisüütegusid, mille on toime pannud kõrgemad riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikud).
Piirivalve ja veeohutus	**Veeohutus merel ja piiriveekogul**: • mereturvalisuse parandamine, • uppumissurmade arvu vähendamine merel ja piiriveekogudel.	**Veeohutus: Päästeamet** Inimesed on ohust teadlikud, oskavad ennetada ja on valmis oskuslikult abi osutama. Läbi viiakse kampaaniaid, koolitusi, laagreid ja ohutuspäevi. Kiireks abistamiseks on paigaldatud päästerõngastendid veekogude äärde.
		Veeohutus: Veeteede Amet; sadamad; G4S; MTÜd (vabatahtlike merepääste ühingud); KOVid.
	Piirivalve: tabada ebaseaduslikult sisse-ja läbirändel olevaid isikuid ning vähendada ebaseaduslike piiriületusi.	
Varavastased süüteod	• vähendada inimeste ohutunnetus sattuda varguse ohvriks; • suurendada iga ühe arusaamist, et tema panus vara kaitsel on oluline.	KOV (kogukond, sh Naabrivalve), turvafirmad.

Kodakondsus- ja migratsioon	• vähendada määratlemata kodakondsusega isikute arvu; • vähendada isikute osakaalu, kellel puudub ID kaart. • ennetada välismaalaste Eestis viibimise, töötamise ja elamise reeglite rikkumist, tingimuste mittetäitmist, staatuste väärkasutamist • tõsta PPA ametnike teadlikust rändega seonduvast, et muu politseilise töö raames tuvastatakse ka rändega seotud ohte ja rikkumisi.	• **Siseministeerium:** poliitika kujundamine. • **Kaitsepolitseiamet:** rändega seotud ohtude maandamine, julgeoleku tagamine. • **Tööandjate esindusorganisatsioonid**: töörände reeglite täitmise propageerimine.

Tabel 2. PPA kui partner ennetustegevustes

TEEMA	JUHTIV ROLL (tegevused-eesmärgid)	PARTNER(id) (tegevused-eesmärgid)
Liiklus	**Majandus ja Kommunikatsiooni ministeerium/Maanteeamet:** liiklussurmade ja raskesti vigastatute arvu vähendamine. **Maanteeamet**: 1) liikluses osalevate osapoolte ohutust väärtustavate hoiakute ja käitumisnormide kujundamine; 2) liikluse planeerimise, riigiteede ehituse, remondi, ohutustamise ja hooldetegevuse kaudu liiklusohutuse tõstmine; 3) juhtide ohutuks liiklemiseks ettevalmistamise ning sõidukite tehniliste- ja turvanõuete kontrolli korraldamine ja järelvalve.	**PPA:** liiklusjärelevalve, liiklusreeglite täitmise tagamise, ohutu liikluskäitumise kujundamise ning riskikäitumise ennetamisega **vähendada liikluses hukkunute arvu ja liiklusõnnetustes vigastatute arv.**
		Haridusasutused - liikluskasvatuse läbiviimine koolides ja lasteaedades ning lastevanemate juhendamine.
		KOV üksused - ohutu liikluskeskkonna kujundamine (sh. planeerimine, ehitamine, ohutustamine ja liikluse korraldamine), võimaluste ja tingimuste loomine liikluskasvatuse läbiviimiseks ning ohutute liikumisharjumuste kujundamine.
Vägivald	**Sotsiaalministeerium ja selle allasutused** (Sotsiaalkindlustusamet, KOV üksused): laste ja perede heaolu tagamine.	**PPA**: • vägivallaohvrite õiguskaitse parandamine; • vägivallajuhtumite võrgustikus lahendamise toetamine; • vägivallajuhtumite tõhusam uurimine; • vägivallaalase teadlikkuse parandamine ning lähisuhtevägivalla tagajärjel toime pandud tapmiste ja mõrvade vähendamine.
		Haridusasutused – tõenduspõhiste vägivallaprogrammide rakendamine; õpilastega kohtinguvägivalla teema käsitlemine; läbi sotsiaalsete oskuste arendamise koolivägivalla vähendamine.
		Tervishoiuasutused – varajane märkamine ja teavitamine.
		Erinevad sihtasutused ja MTÜd – tugiteenuste pakkumine.
		Ohvriabi- vägivallaohvrite vajadustest lähtuva kaitse ja toe tagamine.
		(Päästeamet – juhul, kui PPA koolitab päästjaid vägivalla tundemärke tähele panema, on kodukülastusel neil

		võimalus märgatud abivajadusest teavitada. See eeldab asutuste vahelist kokkuleppelist tegutsemisjuhist.)
Uimastid (narkootikumid, alkohol, tubakas)	**Tervise Arengu Instituut**: **Alkohol**- vähendada alkoholitarvitamisest tulenevat sotsiaalset, majanduslikku ja tervisekahju; tagada lastele ja noortele toetav keskkond kasvuks ja arenguks ning muuta elukeskkond kõigi inimeste jaoks turvalisemaks. **Tubakas**- laste ja noorte tervise hoidmine, et nad ei alustaks suitsetamisega. **Narkootikumid**- ennetada ja vähendada narkootikumide tarvitamist ja sellest tingitud ühiskondlikku kahju.	**PPA:** • **alkoholi** ja **tubakatoodete** kättesaadavuse vähendamine alaealistele; • joobes juhtimise vähendamine; • sõltuvusainetega seotud ohtudest teadlikkuse tõstmine. • **Narkootikumide** kättesaadavuse vähendamine, narkootikumide tarvitamise ennetamine ja uimastisurmade arvu vähendamine.
		Maksu ja Tolliamet - salaalkoholi ja -tubaka osakaalu vähendamine.
		Haridusasutused – tagada laiapõhjalise koolipoliitika kujunemine ning rakendada õppekavapõhist sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetamist.
		KOV üksused –testostlemiste läbiviimine, alkoholi müügipiirangute kehtestamine KOV tasandil, avalike ürituste lubade väljastamine, järelvalve.
(Internet) Küberkuritegevus	**Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium**: küberjulgeolekupoliitika juhtimine ja strateegia elluviimise koordineerimine.	**PPA**: • alaealiste seksuaalse kuritarvitamise, suurte arvutikelmuste ning arvutiviiruste ja häkkimise leviku tõkestamine; • haavatavate sihtrühmade (näiteks alaealised, eakad) teadlikkuse tõstmine; • veebikontsaablite näol kiire kättesaadavus probleemide ennetamiseks ja nõu küsimiseks.
		Kaitseministeerium, Riigi Infosüsteemi Amet, Justiitsministeerium, Riigikantselei, Välisministeerium, Siseministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium.
Radikaliseerumine	**Kaitsepolitseiamet:** Ennetada äärmuslaste tekitatavaid ohte riigi julgeolekule.	**PPA:** • radikaliseerumise ennetamine ja selle tuvastamine kogukonnatöös; • välismaalaste kogukondade ja partneritega koostöö

Oma tegevuse paremaks mõtestamiseks on vaja teada, kuhu suunas ja miks liigutakse. Lisa 3 on toodud erinevad politsei ennetusteemadega seotud riiklikud pikemaajalised eesmärgid ning tegevused, nendes edu saavutamine sõltub erinevate asutuste omavahelisest koostööst. Lisas toodud tabel ei näita PPA eesmärke, vaid seda, kuhu suunas riiklikul tasandil ühiselt liikuda tuleb. Tabeli koostamisel on aluseks võetud: Vägivalla ennetamise strateegia 2015-2020; Alkoholipoliitika ja tubakapoliitika roheline raamat; Liiklusohutusprogramm 2016-2025 ja elluviimiskava; Narkomaania ennetamise riiklik strateegia; Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika: valge raamat.

Riiklikud eesmärgid aitavad seada sihti ja eesmärke, mille suunas PPA ennetus peab liikuma. **Politsei ennetussiht 2020. aastaks on olla kuritegude ennetaja situatsioonilise ja kogukonnakeskse lähenemisega** ning selle poole liigutakse panustades:

- inimese elu ja tervist ohtu seadvate situatsioonide ennetamisse (vägivald, liiklus, uimastid, vee- ja mereohutus, relvadega seotud teemad);
- avalikku rahu ohustavate situatsioonide ennetamisse (korruptsioon, üldennetus);
- inimese identiteeti ohustavate situatsioonide ennetamisse (dokumendikohustus, kodakondsus ja migratsioon);
- sisserändest tingitud ohtude ja radikaliseerumise ennetamisse (piirivalve, kodakondsus ja migratsioon);
- internetis valitsevate ohtude ennetamisse (küberturvalisus, targalt ja turvaliselt internetis).

Eesmärkide saavutamise on oluline ka see, et ennetuses kasutatakse läbivalt teemades ühtseid sõnumeid. Sõnumite edastamisel tehakse koostööd erinevate partneritega, et tagada sõnumite kooskõla ja täiendada üksteist. Järgnevas tabelis on teemavaldkondade kaupa toodud sõnumid avalikkusele. Edaspidi on vaja arenda sõnumeid vastavalt sihtrühmale.

Tabel 3. PPA ennetussõnumid

Teema	**Sõnum avalikkusele**
Liiklus	„Kui jood, ära juhi“
Vägivald	Vägivallale ei ole õigustust.
Uimastid	Tervena elatud elu on täisväärtuslik.
Veeohutus	„Kui jood, ära uju“.
Varavastased süüteod	Hoian oma vara. Turvalisus algab minust.
(Internet) Küberkuritegevus	Mõtle, kontrolli, kliki!
Kodakondsus- ja migratsioon	Kodakondsus annab kindlustunde.

MILLISES SUUNAS POLITSEI ENNETUSTEGEVUSES LIIGUB?

Eelpool on teemade kaupa välja toodud, millistele tegevustele politsei peab ennetustegevuses edaspidi eelkõige keskenduma. **Kogukonnakesksete ja korrakaitseliste teenuste strateegia aastani 2027 toob välja, et 2027. aastaks on politsei ennetava iseloomuga organisatsioon ning ennetustöö ei ole eraldiseisev tegevus, vaid igapäevase töö osa. Ametnikud on enda jaoks mõtestatud ennetustegevuse sisu ja seda viiakse ellu erinevatel ennetuse tasanditel**. **Ennetustöö eesmärk on ära hoida nii esmakordseid kui ka korduvjuhtumeid ning ohtu sattumist**.

Uue suunana tuginedes STAK-ile tuleb ennetustegevusi **senisest enam viia läbi valikulisel ja näidustatud ennetustasandil** ehk tegelda õigusrikkumisi sooritanud laste, noorte ja täiskasvanutega. Samuti jätkatakse tegevusi ka universaalsel ennetustasandil. Oluline on muutuda ennetuse eestvedaja rollist partneriks, seda nii KOVile kui haridusasutustele. Täiskasvanute mõjutamisel peab politsei jääma oma rolli, st sotsiaalset probleemide lahendamise eestvedamine ei ole politsei pädevuses, politsei saab märgata, juhtida tähelepanu ja olla kaasatud võrgustiku töös.

Ennetuskontseptsiooni rakendamine ei tähenda, et nüüdsest hakatakse tegema rohkem tegevusi, vaid seda, et keskendutakse nendele tegevustele, mis on tõenduslikult mõjusad (ja konkreetsele sihtgrupile suunatud). Politseiametnikud peavad olema suutelised oma tegevust ja eesmärki mõtestada ning seejuures silmas pidada, kas selle elluviimine on politsei pädevuses ja millist kasu see toob. Endiselt jääb politsei rolliks inimeste teadlikkuse tõstmine ja hoiakute kujundamine erinevate ohtude kohta. See tähendab seda, et teatud teemadel viiakse endiselt läbi loenguid kooliõpilastele, tehes seda vajaduspõhiselt ning lähtudes sellest, kas probleemi lahendamiseks piisab teadlikkuse tõstmisest või on vaja lähenemist, mis aitab muuta hoiakuid ja kujundada oskusi.

Ennetustegevuse eelarvest peab tulevikus saama rahastatud eelkõige tulemuslikud tegevused, paljulubavad sekkumised ning kampaaniad. See tähendab seda, et vähem kasutatakse raha ennetusjaotusmaterjalidele, millel pole mingit olulist mõju või ei kanna väärtust (nt pliiatsid, joonlauad, käterätikud jne). Meeneid ei jagata valimatult kõigile, vaid jaotmaterjal peab omama mingit väärtust ja kandma kindlat sõnumit.

TULEMUSTE HINDAMINE

Hetkel ei ole PPA ennetustegevuse mõju hindamiseks loodud head instrumenti, kuid vajadus selle järele on suur. Varasemalt oli üheks tulemuslikkuse mõõtmisvõimaluseks riskikäitumisuuringu läbiviimine, kuid eelarve vähenemise tõttu seda viimastel aastatel tehtud ei ole.

Viimase Avaliku arvamuse uuringu (2015) kohaselt **jäi politsei ennetaja rolliga rahule 56% elanikest ning rahul ei olnud 33% elanikest**. Kas oluliseks või väga oluliseks peab **politsei kui ennetaja rolli 95% elanikest.** Üheks suurimaks väljakutseks on murda arusaam, et politsei ei ole alati ennetuses eestvedaja, vaid politsei roll on olla partneriks. Teiseks väljakutseks on politsei kui ennetaja rolliga rahuloleva elanikkonna osakaalu suurendamine.[18]

Järgmiste sammudena on vaja luua ja arendada ennetustegevuse mõju mõõtmise vahend, mis annaks tagasisidet selle kohta, kas ennetusega suutsime midagi ära hoida ja/või kellegi käitumist muuta. Võttes aluseks kogukondliku lähenemise ennetuses tuleb mõelda ka sellele, et mida inimene ise on ära teinud, et tal ja tema kogukonnal oleks turvaline.

[18] Avaliku arvamuse ja riskikäitumise uuring 2015

MIS TÖÖTAB ENNETUSES, MILLISEID ENNETUSMEETMEID RAKENDADA?

Kogukonnapolitsei töö peab pakkuma nii turvalisust kui turvatunnet, vähendama kuritegevust ja rikkumisi ning läbi selle looma positiivse kuvandi politseist ja säilitama kõrge avaliku usalduse taseme. Ennetustöö on PPA ülene ülesanne, kuhu haakub ka kogukonnapolitseitöö idee (eestvedajaks piirkonnapolitseinik), kuid kelle võrgustikuliikmeteks ja partneriteks on kõik PPA ametnikud, kes samuti toetavad ja panustavad selle töö teostusesse. Kogukondlik lähenemine ongi üks oluline ennetusmeede.

Eraldi saab ennetustegevusena välja tuua patrullimise erinevas vormis- näiteks suunatud patrullimine tulenevalt õigusrikkumiste analüüsist ja elanike kaebustest (probleemsetes piirkondades, noorte kogunemiskohtade ümbruses, lõbustusasutuste läheduses, suvilate rajoonides jne), „küllastatud“ patrullimine kui massiivse jõu näitamine (näiteks: liikluspolitsei, märulipolitsei). Lisaks on teatud teemades mõistlik teha ühispatrulle näiteks koostöös Päästeametiga (mahajäetud majad, riskiaadressid, erinevad reidid/aktsioonid).

2006. aasta Euroopa komisjoni raport võtab kokku **tõenduse kuriteoennetuse** teemal ning teeb lühidalt soovitusi liikmesriikidele. Järgneval joonisel nr 7 on väljatoodud paljulubavad sekkumised/ennetusmeetmed. [19]

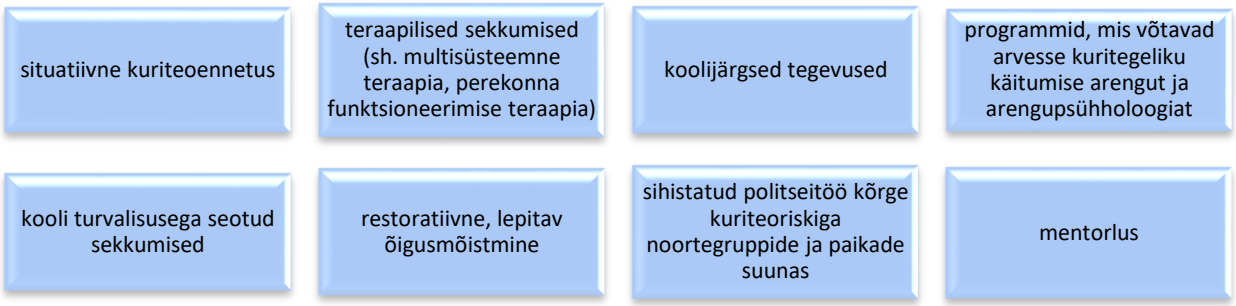

Joonis 7. Paljulubavad sekkumised/ennetusmeetmed.

Juba eelpool on välja toodud, et kuriteoennetuse kõige sagedasemad sekkumised jagunevad universaalseteks, valikuliseks (kõrgendatud riskiga) ja näidustatud (kahjusid kannatanud isikud) tasandiks. **Järgnevalt on loetletud ennetusmeetmed, millised sõltuvalt riski- või sihtgrupist on mõjusad.** Loeteludes on nii politsei poolt, kui partnerite elluviidavad meetmed.[20]

Universaalsel, esmasel tasandil on tõendusega põhistatud järgnevad tegevused:

- vanemlusprogrammid;
- programmid koolieelikutele;
- koolipäevaeelsed programmid;
- laste päevahoiuprogrammid;
- oskuste arendamise programmid (sotsiaalsed ja emotsionaalsed oskused, enesekontroll);
- eakaaslastega jagatud ning noortelt noortele programmid;
- koolipõhised universaalsed programmid;
- kogukonnapõhised programmid;
- situatiivne kuriteoennetus.

[19] Review of Good Practices in Preventing Juvenile Crime in the European Union
[20] Review of Good Practices in Preventing Juvenile Crime in the European Union

Teisesel ehk selektiivsel tasandil on tõendust leidnud:

- perele suunatud teraapiad;
- mentorlus;
- teraapliline asenduskodu;
- restoratiivne õigusmõistmine (taastav õigus);
- ohvriabi.

Kolmandased sekkumistasandi programmid, mis on tõendust leidnud:

- koostöö politsei ja sotsiaaltöötajate vahel;
- intensiivne supervisioon ja jälgimine;
- kohene ravi (sõltuvushaiguste puhul);
- restoratiivne õigusmõistmine (keskendumine nii ohvri kui süüteo toimepannud isiku vajadustele ja lepitamisele).

Tegevused, mis on leidnud tõestust, et ei mõju:

- struktureerimata arutelud;
- ühekordsed tegevused (loengud, üritused) – sh loengud, mis põhinevad statistika ja faktide esitlemisel;
- plakatid ja voldikud.

Seega, efektiivse tulemuse saavutamiseks tuleb leida viisid, sekkumised ja programmid, mis on leidnud tõendust ning täidavad püstitatud eesmärki. Oluline on analüüsida probleemi, selgitada välja, mis on probleemi põhjuseks ning püüda lahendada algpõhjust. Tuleb silmas pidada, et on tegevusi, mida ei saa ja ei pea politsei ellu viima, kuid mida tuleb probleemina tõstatada asjakohasele partnerile, et siis koos parimaid viise leida.

Uimastiennetuses on teatud erisused tõhusate ja mitte tõhustate tegevuste osas, seega on vaja antud teemat eraldi käsitleda. Oluline on teadvustada, et uimastiennetus hõlmab endas nii alkoholi, tubaka kui narkootikumide valdkonda. Lisas 5 on kirjeldatud, milliseid konkreetseid tegevusi teha uimastiennetuses erinevatel tasanditel ning lisas 4 on välja toodud uimastiennetuses tõhusad ja mitte toimivad meetodid. Uimastiennetuses on aluseks haridussüsteemi kaudu antav uimastialane teave ja **õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamine** kooliprogrammi raames ning **tõenduspõhised riskikäitumist ennetavad ja vanemahariduse programmid** nagu VEPA, Imelised aastad, KIVA jne.

Politseil ei ole enam kandvat rolli koolides õpilastele uimastiennetusteemaliste loengute läbiviimisel, seda eelkõige põhjusel, et ühekordne tegevus ei oma kasutegurit ning see on ressursi raiskamine. Juhul, kui tekib vajadus teema käsitluse osas, ei tohiks see olla nö „toote tutvustus“, ehk aine mõju tutvustamine ning ennetustegevus peab olema suunatud sihtgrupile, kes ei ole veel võimalikud tarvitajad. Politseil roll peaks olema antud juhtudel kooli personali ja lastevanemate teadlikkuse tõstmine ning koolitamine. Lisaks on uimastiennetuses oluline märgata abivajavat last ja sellest lastekaitsetöötaja teavitada või suunata laps programmi. Kogemusnõustaja kasutamine ei toimi alaealiste puhul (ei üksikkohtumistena ega ka loengutes).

Järgnevas tabelis nr 4 on toodud millised on konkreetselt tõhusad politsei läbiviidavad tegevused erinevatel tasanditel ja erinevatele sihtgruppidele. Tabelis toodud tegevused on suuniseks edaspidi ennetustegevuste planeerimisel.

Tabel nr 4. Tulemuslike ennetustegevuste jaotus tasemete ja lähenemiste kaupa.

	Universaalne tasand **Sihtgrupp: populatsioon**	**Valikuline tasand** **Sihtgrupp: riskiisikud ja -grupid**	**Näidustatud tasand** **Sihtgrupp: süüteo toimepannud, korduvrikkujad, ohvrid**
Sotsiaalne ennetus	• Lastevanemate koosolekutel osalemine. • Loengud läbiviimine (aktiivsed, arutelusid sisaldavad).	• Jõustavvestluste läbiviimine. • Kodukülastuste läbiviimine (koostöös KOV iga, kriminaalhoolduse, ohvriabiga).	• Lastekaitsele teavitus abivajavast lapsest ning koostöö abistamiseks. • Sotsiaalprogrammidesse suunamine. • Korduvate vestluste läbiviimine.
Kogukonnakeskne lähenemine	• Osalemine kohaliku tasandi võrgustikus (erinevad turvalisusega seotud koostöövõrgustikud). • Osalemine süütegude ennetamise nõukogus. • Noortekeskuste ja kogunemiskohtade külastamine. • Kogukonnaga erinevates suhtluskanalite kaudu suhtlemine.	• Osalemine ümarlaudades, võrgustikutöös riskiisikutega seotud probleemide lahendamiseks. • Kogukonna kohtumised (nt Turvaline küla). • Patrullimine (kogunemiskohtade ja kampade kaardistamine).	• Mässu ennetamine. • Riskiisikute ja -gruppidega tegelemine (dialoogid). • Kriisijuhtimine.
Situatsiooniline lähenemine (füüsiline keskkond)	• Reidide läbiviimine ja patrullimine (nii tänaval kui internetis, sh veebikonstaablid). • Koolide külastamine konkreetse probleemi korral. • CPTED (kuritegude ennetamine läbi keskkonna kujundamise- sisaldab järgmisi põhimõtteid: 1) teha keerulisamaks kuriteo toimepanemine; 2) suurendada vahelejäämise riski).		• *Hotspot*ide määramine. • Gruppide mõjutamine. • Süütegude menetlemine.
Taastav õigus	• Vahendamine koolis, kogukonnas.	• Konflikti vahendus.	• Vahendamine võrgustikus. • Individuaalsed lähenemised. • Lühisekkumiste läbiviimine. • Lepitusteenusele suunamine ja ise lepituse läbiviimine.

VAJALIKUD (MUUDATUS)ETTEPANEKUD

Kokkuvõttena saab välja tuua, et juba täna tehakse politseis ennetustegevusi, mis on tulemuslikud ning arvestavad sihtgrupi vajadustega (mõned näited): 1) kogukonnas asetleidvatele õigusrikkumistele reageerimisel taastava õiguse meetodite kasutamine; 2) turvavõrgustike töös osalemine (mitte nende korraldamine ja koordineerimine), olles võrgustikus nõuandjana kui oma ala ekspert; 3) abivajavast lapsest lastekaitse teavitamine ja vajadusel koos juhtumi lahendamine; 4) sihistatud patrullimine ja liiklusjärelevalve.

Järgnevalt on välja toodud edasised suunad ja muudatusettepanekud, mõni neist on rakendatav kohe, mõnel ettepaneku rakendamisel on pikem perspektiiv:

1. ennetus on prioriteetne valdkond, ootused kvaliteedile ja kvantiteedile on tõusnud ning seega tuleb ka PPA ennetusmeeskonnal lähiaastatel oma teadmisi ja oskusi kaasajastada, õppides rakendama uusi meetodite ennetustegevuses (koolitused, teiste riikide parimatest praktikatest osa saamine);
2. uue suunana tegeleda ennetusega senisest enam valikulisel ja näidustatud tasandil. Oluline on, et tegevused ei oleks ühekordsed ning et töö sihtrühmaga oleks süsteemne ja järjepidev, selleks tuleb kaasata võimalikult palju teemasse puutuvaid partnereid või isikuid;
3. luua ja arendada ennetustegevuse mõju hindamise vahend, kuna hetkel mõõdetav tulemus mitme % elanikkonnast jõutakse ei näita seda, kas ja kuidas reaalselt on teatud sihtgruppe mõjutatud. Hindamisvahendi loomisel tuleb teha koostööd teiste asutustega, kellel sarnane süsteem olemas ja kasutada teadmisi ülikoolidest;
4. ennetustegevuse eelarvest peab tulevikus saama rahastatud eelkõige tõhusad tegevused ning paljulubavad sekkumised (nt sihistatud politseitöö kõrge kuriteoriskiga noortegruppide ja paikade suunas, restoratiivne, lepitav õigusmõistmine, situatiivne kuriteoennetus) ning analüüsipõhised kampaaniad. See tähendab, et ennetuses ei kasutata enam mittetõhusaid meetodeid (nt alaealistele endiste sõltlaste kogemuste jagamine uimastiennetuses, vanglate külastamine hirmutamistaktikana jne, loengud, mis põhinevad statistika ja faktide esitlemisel);
5. PPA ennetuse eesmärgid ja planeeritavad tegevused peavad olema suunatud elanikkonna hoiakute kujundamisele, oskuste arendamisele, mitte ainult teadlikkuse tõstmisele;
6. ennetuseelarvest kasutatakse võrreldes tänasega vähem raha ennetusjaotusmaterjalidele, millel pole mingit olulist mõju (nt pliiatsid, joonlauad, käterätikud jne), mis ei kanna väärtust. Kui PPA logoga meeneid jagatakse, siis seda ei tehta massiliselt suurüritustel, vaid iga meene kannab kindlat sõnumit ja on jagatud kindlale isikule/sihtgrupile;
7. PPA ja Päästeamet peavad omavahel kokku leppima, milline saab olema ühtne andmevahetus PPA ja Päästeameti vahel kui töös puututakse kokku teise asutuse vastutusalas olevate probleemidega, sh milliseid andmeid oleks vaja koguda. Oluline on koostöö juurutamine;
8. PPA ja Päästeamet pead koos leidma lahenduse, kuidas tagada veeohutus siseveekogudel, sh veespordi valdkonnas. Veeohutuse valdkonnas vaja kindlaks määrata PPA enda ametnike teadlikkuse (saada algtase) ja teha vastavalt sellele koolitused;
9. tulenevalt muutustest rändepoliitikas ning hüppeliselt kasvanud töörände mahtudest tuleb migratsioonijärelevalvelisteks tegevusteks senisest enam kasutada PPA ressurssi laiemalt, sh jaoskondade ja patrullide ressursse;
10. kogukondliku politseitöö raames tuleb märkimisväärselt tõsta ametnikke teadlikkust seoses võimalike ohtudega, mis võivad kaasneda seoses migrantide kogukondade suurenemisega;
11. tõsta teadlikkust ideoloogilise riskikäitumise (radikaliseerumise) märkide osas ning arendada sellealast teabekogumist kogukonnatöö vaates.

Politsei ennetustegevuste juhend muutub kontseptsiooni kinnitamisega kehtetuks. Seni juhendis reguleeritud tegevused projektide läbiviimsel on toodud kontseptsiooni Lisa 6-s.

VIIDATUD ALLIKAD

Avaliku arvamuse ja riskikäitumise uuring 2015. Täiskasvanud elanikkond. Kättesaadav: https://www2.politsei.ee/dotAsset/601070.pdf

Ennetustöö tasandid. Kättesaadav: http://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/koolis/olulised-abimaterjalid/uimastiennetus/uimastiennetusjuhend/sissejuhatus/ennetustoo-tasandid

Foxcroft, D. (2014). Can Prevention Classification be Improved by Considering the Function of Prevention? In Prevention Science, 14(5),DOI 10.1007/s11121-013-0435-1

Kuritegevus Eestis 2017. Kättesaadav http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf

Kuriteoennetus kohalikul tasandil Eestis (Lisa 1) Teoreetiline raamistik ja välisriikide kogemused. Kättesaadav: https://skytte.ut.ee/sites/default/files/skytte/kuriteoennetus_kohalikul_tasandil_lopparuanne_lisa_1.pdf

Kuriteoennetus ja jätkutugi kohalikul tasandil. Erle Luuk, Janno Järve, Mart Kaska. 2014. Kättesaadav: https://wwwkriminaalpoliitika.rik.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/raport_viimane.pdf

Mis on kuriteoennetus? Kättesaadav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuriteoennetus/mis-kuriteoennetus

Raudne, R. (2013) Mõttepaber süüteoennetuse korraldamisest siseministeeriumis.

Siseministeerium (2017). Kogukonnakeskse turvalisuse kontseptsioon (versioon 14.02.2017).

Siseministeeriumi tellimusel OÜ Stories For Impact (2016). Eesti universaalse ennetuse kontseptsioon.

Siseturvalisuse arengukava 2015-2020. Kättesaadav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/taiendatud_siseturvalisuse_arengukava_2015-2020.pdf

Suve, P. (2016) doktoritöö "Politsei kui institutsiooni arengu mõtestamise kontseptuaalsed probleemid keerustuvas vastastiksõltuvas keskkonnas". Kättesaadav: http://www.ester.ee/record=b4612844*est

Stevens, A., Kessler, I., Gladstone, B. (2006). Review of Good Practices in Preventing Juvenile Crime in the European Union. Saadaval: http://www.kuriteoennetus.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=38887/Review+of+juvenile+crime.pdf

Tõenduspõhise lähenemise mõistest. Kättesaadav: https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_teenused/toenduspohise_lahenemise_moistest.pdf

Vihma, P., Lippus, M. (2016). Juhend „Kogukondlik turvalisus“.

LISA 1. PPA-S LÄBIVIIDAVAD ENNETUSTEGEVUSED:

Liiklus	• Liiklusohutuse teemalised ennetusüritused piirkonna lasteaedades; • esimese klassi õpilastele liiklusohutustunni läbiviimine ja Maanteeameti liiklusaabitsate jagamine; • jalgratta ohutusõppe läbiviimise toetamine 3.-4. klassides ja sihtsuunitlusega politseitegevused jalgratturi ohutusnõuete kontrollimiseks; • osaletakse gümnaasiumiklassides alkoholist tingitud riskikäitumise vähendamisele suunatud Maanteeameti ennetustegevustes või projektides või viiakse ise läbi sellele suunatud ennetustegevusi; • alkoholi tarvitanud liiklusrikkujate rehabilitatsiooniprogrammi „KOJU“ suunamine; • viiakse läbi eakatele mõeldud teavitustegevusi; • toetatakse Maanteeameti liiklusalaseid teavituskampaaniad ning viiakse omal algatusel läbi tegevusi, mis toetavad Liiklusohutusprogrammi eesmärkide saavutamist; • liiklusohtlikke kohtade kaardistamine, koostöös KOV-iga lahenduste otsimine, liikluskorralduse muudatuste ettepanekute tegemine;
Vägivald	• Viiakse läbi infopäevi, koolitusi jms tegevusi lasteaedade ja koolide personalile teemal kuidas ära tunda väärkoheldud last, tema abistamine, koostöövõrgustiku tundmine jms; • vajaduspõhiste kiusamisvastaste loengute läbiviimine koolides; • lähisuhtevägivalla pilootprojektid (MARAC, vägivallatseja eemaldamine Pärnus); • igast abivajavast lapsest (sh lähisuhtevägivald lapse osalusel/lapse vastu) teavitatakse KOV lasteiakaitset; • kannatanu nõusolekul lähisuhtevägivallast ohvriabile teavitamine; • riskisikutega tegelemine ja abivajaduse ilmnemisel koostöövõrgustikus osalemine; • tõhustatud järelevalve riskiperede üle pühade ajal (jaanipäeval ja jõulud), teostades täiendavaid kodukülastusi.
Sõltuvusained	• Edastatakse meedias, sh sotsiaalmeedias, hoiatus- ja teavitussõnumeid sõltuvusainete tarvitamisega kaasnevatest ohtudest ja riskidest; • tugiisiku teenuse projekt arestimaja kinnipeetavatele, kes on sinna sattunud narkosüüteo eest või süüteo eest mis on toimunud narkojoobes; • toimuvad koostöötegevused, sh ühiskoolituste läbiviimine eraettevõtetega (nt turvafirmad, baariomanikud, kauplused), parandamaks alkoholi müüjate oskusi ja tahet alkoholi kättesaadavuse tõkestamisel alaealistele ja joobes isikutele; • viiakse läbi projekte sõltuvusainete sh eriti narkootikume tarvitanud alaealiste abi- ja sotsiaalprogrammidesse suunamiseks („Puhas Tulevik“); • sihtsuunitlusega reidid, kus kontrollitakse alkoholi- ja tubakatoodete müügi korrektsust ja seadusest tulenevaid vanusepiirangutest kinnipidamist; • osalemine kõrgendatud riskis elavatele noortele mõeldud programmis SPIN (noored kaasatakse tasuta jalgpallitreeningutesse, sotsiaalseid oskusi arendavatesse töötubadesse ja muudesse tegevustesse); • toetatakse koole uimastivaba poliitika kujundamisel, osaledes nii Tervise Arengu Instituudi infopäevadel kui ka kooli sisekorra eeskirjade väljatöötamise protsessis; • toetatakse ning abistatakse koolipersonali sõltuvusainete juhtumitele reageerimisel ning lahendamisel, kaasates erinevaid osapooli, sh ka lastevanemaid.
Varavastased süüteod	• Osaletakse kodanikuühenduste kogunemistel, sealhulgas korteriühistute koosolekutel, teavitamaks elanikkonda enim toime pandud varavastastest süütegudest ning nende ära hoidmise võimalustest; • viiakse läbi teavituskampaaniad ja antakse infomaterjale elanikkonna teadlikkuse suurendamiseks varavastaste süütegude ära hoidmise võimalustest.
Piirivalve ja veeohutus	• Koostöös piiri- ja migratsioonijärelevalvetalitusega edastatakse majutusettevõtete kontrollkäikude raames majutusettevõtete esindajatele muuhulgas infot välismaalaste Eestis viibimisaja arvestuse (viisaga ja viisavabalt) kohta;

	• koostöös piiri- ja migratsioonijärelevalvetalitusega viiakse läbi infopäev/ümarlaud vedajatele, tutvustamaks riiki sisenemise seaduslike aluseid, sh sanktsioone ja muud asjakohast infot; • Meremessil osalemine, regioonides mereturvalisusega seotud ürituste korraldamine ja osalemine; • infotahvlite ja plakatite paigaldamine veekogude lähedusse veeõnnetuste ennetamiseks; • elanikkonna ja piirkonda külastavate inimeste teavitamine riigipiiri kulgemisest, piiriveekogudele registreerimisest, osalemine ohutuspäevadel; • meediakajastused droonide lennutamise piirangutest riigipiiri vahetus läheduses. Hobi ja proffessionaalsete droonilennutajate teavitusloengud ennetusüritustel; • mereturvalisusega seotud ohutussõnumite kajastamine meedias koostöös kommunikatsiooni bürooga; • vabatahtlike ühingute koordineerimine mereturvalisuse tagamisel.
Kodakondsus- ja migratsioon	• Jagatakse ID-kaardi ja passi väljastamisel informatsiooni dokumentide olulisusest, kasutamise võimalustest ja väärkasutamise tagajärgedest; • osaletakse infopäevadel (sh jagatakse infot dokumendi kuritarvitamise tagajärgedest); • jagatakse infot dokumentide saamise võimalusest läbi e-keskkonna; • teenindussaalides näidatakse erinevaid ennetussõnumiga videoklippe (liiklus, vägivald, sõltuvusained jms). • migratsiooninõustajate kaudu tööandjate, õppeasutuste ja välismaalaste informeerimine (infopäevad, koolitused, igapäevane nõustamine telefoni, emaili ja Skype vahendusel) Eestis viibimise, töötamise ja elamise õiguslikest alustest, nendega kaasnevatest piirangutest, õigustest ja kohustustest.
Internet	• Teavitatakse ning pööratakse tähelepanu rahvusvahelisele internetiturvalise päevale; • osaletakse Targalt internetis projektis, sh osaletakse ettekandjatena konverentsidel; • teavitatakse elanikkonda internetis levivatest ohtudest, sh viiakse läbi loenguid ja koolitusi laste haridus- ja kasvatusasutustes; • veebikonstaablite eestvedamisel pööratakse enam tähelepanu internetikiusamise vähendamisele, sh tegeletakse nende poolt monitooritud ja avastatud juhtumitega.
Korruptsioon	• Viiakse läbi infopäevi, osaletakse seminaridel ja kohtumistel, kus koolitatakse eelkõige avaliku sektori, sh KOV ametnikke; • teavitatakse üldsust meedia kaasabil korruptsiooni olemusest ja ohtudest; • jagatakse infovoldikuid, infomaterjali, visiitkaarte ja teisi infokandjaid vihjete edastamise võimaluste ning probleemiga tegelemise vajalikkuse kohta.
Üldennetus	• Regulaarsed kohtumised kogukonnaga: infopäevadel, ohutuspäevadel, turvalisuse ja kogupereüritustel osalemine; • avalike ürituste kooskõlastusprotsesside üle vaatamine; • mahajäetud objektide kontroll; • koostöö kokkulepete tegemine kohalike omavalitsusüksustega; • politseitöö ja abipolitseinikke tutvustamine koolides, lasteaedades ning avalikel üritustel; • abivajavate noorte sotisaalprogrammidesse suunamine, karistuste alternatiivide määramine, taastava õiguse põhimõtete rakendamine; • koostöövõrgustiku arendamine piirkonnas tegutsevate asenduskodudega, kasvandikele suunatud ennetustegevuste läbiviimine; • naabrivalve sektorite loomise toetamine; • osalemine turvalisuse teemadega seotud võrgustikutöös; • CPTED põhimõtete tutvustamine KOV-idele, KOVide planeeringute ja ehitusjärelevalve teostajate teadlikkuse tõstmine.

LISA 2. RÄNDE JA RADIKALISEERUMISE HETKEOLUKORRA JA PROBLEEMIDE KIRJELDUS

Rände teemat iseloomustab see, et välismaalt Eestisse tööle ja õppima asujate arv on pidevas kasvutrendis. Viimase paari aasta jooksul on Eestisse tööle asutavate välismaalaste hulk mitmekordistunud, seoses tööjõu puudusega Eestis ja välismaalaste seaduses tehtud lihtsustustega. Eesti tähtajaline elamisluba on ligi 25 000 välismaalasel ning koos EL kodanike ja Eestis alaliseks elamiseks elamisluba omavate isikutega on välismaalaste osakaal üle 200 000. Lisaks elamisloale, on hüppeliselt kasvanud Eestisse lühiajaliselt viisa alusel tööle tulnud välismaalaste hulk – kui 2016 aastal registreeriti selliselt veidi alla 2000 töötamise, siis 2018 aastal tuleb prognooside järgi üle 20 000 registreerimise. Töö- ja õpperände kasvuga, kaasnevad ka erinevad probleemid – näiteks staatuste väärkasutamine, töötamise registreerimata jätmine või ettenähtud ulatuses töötasu mitte maksmine. Selleks, et ennetada Eestis viibimise, töötamise ja elamise reeglite rikkumist, tingimuste mittetäitmist ja staatuste väärkasutamist, on oluline koostöö ja infovahetus nii tööandjate kui õppeasutustega. Tulenevalt muutustest rändepoliitikas ning hüppeliselt kasvanud töörände mahtudest ei piisa migratsioonijärelevalveliste tegevustega prognoositud mahus tegelemiseks olemasolevast ressursist. Lisaks PMJT ressursivajaduse hindamisele on täiendavalt vaja migratsioonijärelevalvelisteks tegevusteks senisest enam kasutada ameti muud ressurssi sh jaoskondade ja patrullide ressursse.

Alates 2015.aasta maist (kuni märts 2018), mil Euroopa Komisjon avaldas Rändekava migratsioonikriisi lahendamiseks, on Eesti ümberpaigutanud- ja asustanud kokku 206 rahvusvahelist kaitset vajavat isikut Kreekast, Itaaliast ja Türgist. Arvestades Eesti geopoliitilist asendit ning Schengenis ja EL-is toimuvat vaba liikumist, ei tohi mitte mingil juhul jätta tähelepanuta asjaolu, et rändekriisi raames lähiriikidesse (Rootsi, Soome jt) saabunud isikud võivad väga lihtsalt leida tee ka teistesse liikmesriikidesse. Eesti ei pea selles kontekstis olema tingimata sihtriik kuid võib olla transiitriik. Seega on vaja jätkuvalt kaasata erinevatesse rändega seotud protsessidesse (näit. Frontex´i, EASO jms missioonid ning rändekava rakendamine) PPA ametnikke. Tõsta tuleb PPA ametnike teadlikkust massilise sisserändega tegelemisel ning samuti valmistada inimesi ette tegelemaks rändeküsimustega rahvusvahelises töökeskkonnas milleks võib saada ka Eesti. Kogukondliku politseitöö raames tuleb märkimisväärselt tõsta ametnikke teadlikkust seoses võimalike ohtudega mis võivad kaasneda seoses migrantide kogukondade suurenemisega. Mitte vähem olulisem ei ole rändealaste teadmiste tõstmine ka kriminaalpolitsei vaates. Muuhulgas tuleb tõsta PPA-s üldist teadlikkust seoses EL-i puudutavate rändealaste arengutega. Ennetuse vaates on väga oluline ka ametnike keeleoskust tõsta – esialgu peamiselt inglise keele aga tulevikus ka prantsuse keele oskus.

Radikaliseerumise ennetuses võib väita, et peamiseks ohuks EL-ile ja Läänelikule elulaadile üldiselt on radikaalse islami populaarsuse kasv. Koos islamiradikalismiga on hoogsalt kasvanud ka paremäärmuslike liikumiste arv EL-is. Selliseid arenguid nimetatakse polariseerumiseks ning need lõhestavad ja nõrgestavad ühiskonna üldist toimimist. Seni on radikaliseerumine olnud Eestile võõras. Samas, Euroopas pole viimasel kümnendil toimunud selliseid terroriakte nagu seda on aset leidnud viimase 2-3 aasta jooksul, st alates 2015 rändekriisi algusest.

PPA ametnikud olid enne rändekriisi, valdavalt, kultuuriliselt ettevalmistamata - puudus teadmine ohtudes mida võivad kaasa tuua sõjapiirkonnast pärit isikud kelle jaoks muuhulgas on väga olulisel kohal usk ning kel võib olla traumajärgse stressihäire tunnused mis omakorda, koostoimel pettumuse ning rahuolematusega uue ühiskonnakorraldusega võivad kaasat tuua radikaliseerumisega seotud riskikäitumise ning normiriive.

2018 aasta I poolasta lõpuks on PPAs koolitatud ligi 1000 ametniku, sellegipoolest tuleb radikaliseerumise ohte tutvustavate koolitustega jätkata ka edaspidi. PPA-sse loodaval radikaliseerumise ja vägivaldse ekstremismi kompetentsil tuleb viia vastav teadmine ka prefektuuridesse ning koolitada välja kontaktpuntkid kelle ülesandeks pakkuda reaalset ja praktilist tuge prefektuuris töötavatele kolleegidele, kes potentsiaalsete radikaliseerumise vaates riskikäitujatega kokkupuutuvad.

LISA 3. RIIKLIKUD EESMÄRGID TEEMADE KAUPA

TEEMA	Mõõdik
Liiklus	Liiklussurmade ja raskesti vigastatute arvu vähendamine selliselt, et aastate 2023-2025 keskmisena **ei hukkuks liikluses mitte üle 40 inimese** ja **raskesti vigastatute arv ei ületaks** 2023–2025 aastate keskmise väärtustena **330 inimest aastas** (Liiklusohutusprogramm 2016-2025).
Vägivald	Aastaks 2020 on **vägivald** Eestis **vähenenud**- vägivaldse ründe tagajärjel **hukkunuid vähem kui 25**, **perevägivalla** tõttu **hukkunuid vähem kui 5** ning **koolikiusamise ohvriks langenud laste osakaal väiksem kui 18%**. (Vägivalla ennetamise strateegia 2015-2020)
Uimastid (narkootikumid, alkohol, tubakas)	**Alkoholi tarbimine on püsivalt alla 8 liitri** absoluutset alkoholi elaniku kohta aastas. Alkoholi **esmatarvitamise iga on tõusnud**, **alkoholi tarvitanud ja purjus olnud noorte osakaal on langenud**. Alkoholist tingitud **vigastuste ja vigastussurmade arv on langenud.** (Alkoholi roheline raamat). **Narkootikumide üledoosidest tingitud surmade arv väheneb**; **väheneb** viimase 12 kuu jooksul **narkootikume tarvitanud täiskasvanud elanike osakaal**; **väheneb** elu jooksul **narkootikume tarvitanud alaealiste** (7–17-aastased) **osakaal** (Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamat).
Korruptsioon	Aastaks 2020 on korruptsiooni taunivate elanike osakaal on suurem kui 85%; korruptsiooni äratundvate elanike osakaal suurem kui 90%; korruptsiooni taunivate avaliku sektori töötajate osakaal suurem kui 78% ning korruptsiooni äratundvate avaliku sektori töötajate osakaal suurem kui 84%; korruptsiooni taunivate ettevõtjate osakaal suurem kui 86% ja korruptsiooni äratundvate ettevõtjate osakaal suurem kui 93%. (Korruptsiooni vastase strateegia rakendusplaan 2013-2020).
Piirivalve ja veeohutus	Aastaks 2020 on **veeõnnetuses uppunute arv alla 48** (STAK). Päästeameti strateegias veeõnnetus hukkunuid alla 20.
(Internet) Küberkuritegevus	Suurendada küberturvalisuse alast võimekust ja inimeste teadlikkust küberohtudest, tagamaks jätkuvat usaldust küberruumi vastu.
Kodakondsus- ja migratsioon	Aastaks 2020 on **määratlemata kodakondsusega isikute arv alla 82 000** (STAK).

LISA 4. UIMASTIENNETUSES TÕHUSAD JA MITTE TÕHUSAD MEETODID

TÕHUS	POLE TÕHUS (VÕI ON KAHJULIK!)
• **Eluoskuste arendamine sh normatiivsed uskumused** (nt otsuste langetamise ja probleemide lahendamise oskus, meedia mõju uimastite tarvitamisele), **suhtlemisoskuste** (nt kehtestav käitumine uimastitega seotud olukorras, konfliktide lahendamine jne) ning **enesejuhtimine ja emotsioonidega toimetulek** (nt viha, stressi ja ärevusega toimetulek, eesmärkide seadmine). • **Sobiv koolikultuur ja kooli poliitika.** • **Klassikeskkonna parandamine** (nt tõenduspõhine uimastiennetusprogramm PAX GoodBehaviorGame–VEPA Käitumisoskuste Mäng). • **Individuaalse haavatavusega tegelemine.** • **Mentorlus.**	• **Ainult info jagamine** (nt uimastite, nende mõju või valmistamise kirjeldamine)- õpilaste teadmiste suurendamine erinevate uimastite kohta võib muuta õpilased teadlikumateks tarbijateks. • **Hirmutamistaktika** - ohtude ja riskide võimendamine, hirmutavate juttude rääkimine, mis lähevad vastuollu õpilaste endi ja eakaaslaste kogemustega. • **Loengute läbi viimine õpilastele.** • **Ühekordsed üritused** (nt "ei" narkootikumidele päev, teatrietendused jms). • **Endiste tarvitajate poolt kogemuste jagamine noortele** - võivad kogemusi jagades tekitada huvi uimastite vastu, muuta tarvitamise põnevaks ja veetlevaks. • **Narkotestimised koolis.**

LISA 5. UIMASTIENNETUS TEGEVUSED ERI TASANDITEL

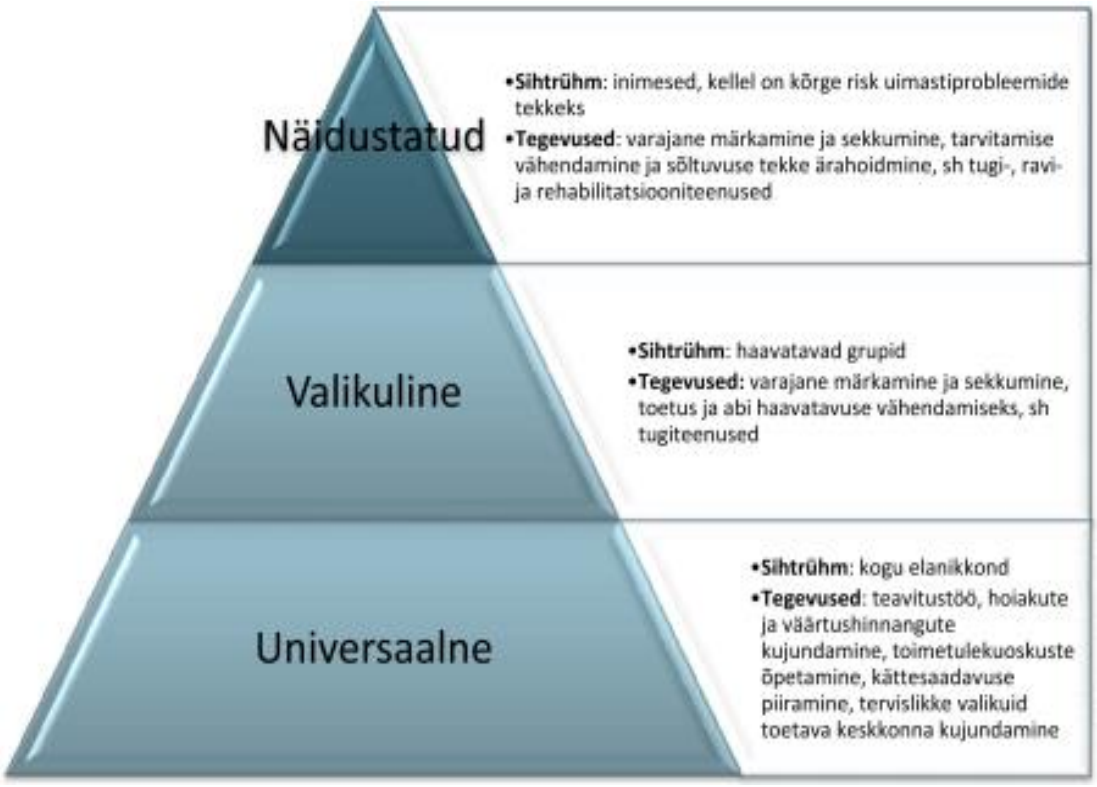

Allikas: Ennetustöö tasandid

	UNIVERSAALNE	VALIKULINE	NÄIDUSTATUD
KESKKONDLIK	Seadused, mis piiravad uimastite tarvitamist, kättesaadavuse piiramine, maksud ja hinnastamine	Sihitatud tegevused kõrgema riskiga piirkondades, vanuselised piirangud uimastite müügi osas	Seaduslikud piirangud, mis takistavad kõrge riskiga inimeste ligipääsu alkoholile
ARENGULINE	Sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamine, mis aitavad noortel toime tulla sotsiaalse mõjuga	Perepõhised programmid kõrgema riskiga peredele, kodukülastusprogrammid haavatavamate lapseootel naiste seas	Nõustamisteenus noortele, kelle enesekontrollioskus on kehvem
INFORMATIIVNE	Kampaaniad, mis suurendavad teadlikkust uimastite mõjust	Teadmiste jagamine noorte tüdrukute seas piirkondades, kus murdeeas noorte raseduste arv on kõrgem	Motiveerival intervjueerimisel põhinev lühisekkumine inimestele, kes kuritarvitavad uimasteid

Allikas: Can Prevention Classification be Improved by Considering the Function of Prevention?

LISA 6. POLITSEI PROJEKT LÄBIVIIMINE

Politsei on projekti eestvedajaks, kui projekti sisu ja eesmärk on seotud politsei põhitegevusega. Politsei osaleb teiste ametkondade ning kodanikeühenduste ja -võrgustike projektides koostööpartnerina vastavalt oma pädevusele ja ressursile.

2.1 Projekti algatamise ja loomisel on abiks projektijuhtimise käsiraamat, mis on kättesaadav http://bit.ly/2yPyJJl. Projekti läbiviimise lahutamatud osad on taotlus ja lõpparuanne.

2.2 Projektitaotlus peab sisaldama vähemalt

- ✓ taotleja andmeid – struktuuriüksus, projektijuht;
- ✓ eelarve – projekti kogumaksumus, politseipoolne finantseering ning detailne ülevaade kuludest ja tuludest;
- ✓ projekti nimetus;
- ✓ projekti ajaline kestvus;
- ✓ probleemipüstitus ja olukorra analüüs (mis põhjendab vastava projekti ellukutsumise vajadust);
- ✓ tegevuse eesmärk ja alaeesmärgid;
- ✓ sihtgrupp ja selle suurus;
- ✓ projektitegevuste kirjeldus ja planeeritavate tegevuste ajaplaan;
- ✓ oodatavad tulemused ja mõõdetavad hindamiskriteeriumid;
- ✓ projekti meeskond.

2.3 Projekti lõpparuanne peab sisaldama vähemalt

- ✓ aruande esitaja andmed – struktuuriüksus, projektijuht;
- ✓ projekti nimetus;
- ✓ projekti tegelik ajaline kestvus;
- ✓ projekti tegelik sihtgrupp ja selles suurus;
- ✓ projekti tulemuste kirjeldus: kas projekti eesmärgid saavutati?
- ✓ ülevaade projekti tegevusest (ajalises järjestuses);
- ✓ projekti tugevuste ja nõrkuste analüüs, sh jätkusuutlikkuse analüüs;
- ✓ eelarve – projekti kogumaksumus, politseipoolne finantseering ning detailne ülevaade kuludest ja tuludest.

2.4 Projektidokumentide koostamisel abistab teabebüroo ja projektidokumendid säilitatakse digitaalselt vastavalt asutuse dokumendihalduskorrale.

LISA 7. TEGEVUSKAVA 2018-2020 AASTAKS

Kontseptsiooni põhimõtete ja suundade juurutamiseks, tule 2018-2020 aastal viia ellu järgmised tegevused

Periood	Tegevus	Vastutaja
I-II kv 2018	Kontseptsiooni tutvustamine prefektuuridele ja ennetusteemavaldkondade eestvedajatele (KKP, VORB, ISB jt).	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo
I-II kv 2018	Vajadusel kontseptsiooni kohandamine asutuse suundadega.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo
I-II kv 2018	Kontseptsiooni tutvustamine partneritele ja partneritega rollijaotuse kokkuleppimine (sh kommunikatsioonibürooga universaalses ennetuses ühisosa leidmise ja rollijaotuse kokkuleppimine).	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo
II-III kv 2018	Kontseptsiooni tutvustamine rakendajatele ja juhtkonnale.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo
2018 aasta	Politseijaoskondade probleemide pinnalt sekkumiste kaardistamine (milliste teadus- ja tõenduspõhiste sekkumiste leidmise ja juurutamisega tuleb alustada esmajärjekorras).	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo ja prefektuur
2018 aasta	2018. aastaks planeeritud ennetustegevuste analüüsimine ning määratlemine, millised tõhusad tegevused, millistel teemadel ja millistele sihtgruppidele on sekkumisi enim vaja.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo ja prefektuur
2018 - 2019 aasta	Politseijaoskondade ja prefektuuride tegevuste analüüsimine ja võimalike sekkumiste leidmine, mida tõstatatud probleemide lahendamiseks kasutada.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo ja prefektuur
III-IV kv 2018	2019. aasta suundade ja tegevuste kokkuleppimine ning vajadusel kontseptsioonis esitatud põhimõtete kohandamine.	Politseijaoskonnad, prefektuurid, ennetuse ja süüteomenetluse büroo
IV kv 2018 – 2019	Õppeasutustele, KOVidele ja teistele kohaliku tasandi partneritele selgitamine uutest suundadest ja politsei rollist ennetuses.	Politseijaoskonnad, prefektuurid
IV kv 2018 - 2019	Ennetustegevuse mõju hindamise instrumendi loomine ja arendamine.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo, prefektuur
2019-2020	Uute põhimõtete juurutamine.	Ennetuse ja süüteomenetluse büroo, prefektuur, politseijaoskonnad